

ИЛМИЙ ТЎГАРАКЛАР ФАОЛИЯТИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ ИМКОНИЯТЛАРИ

Тиббиёт ванлар номзоди Ғ.С.Арифходжаев

(А.Қодирий номидаги ЖДПИ, Махсус педагогика кафедраси)

Замонавий педагог учун фақатгина мутахассис нуқтаи назаридан саводли бўлиш бугунги кун талабига тўлиқ жавоб бермайди. У энг аввал ижодкор шахс сифатида камол топиши зарур. Педагогнинг бу сифатларини талабалик даврида босқичма-босқич шакллантириб бориш мақсадга мувофиқдир.

Олий ўқув юртида фаолият кўрсатаётган педагог фаолияти талабаларга билим, кўникма ва малакалар сингдириш билан бирга, уларда касбига бўлган қизиқишларини мустаҳкамлаш, янгиликка интилиш, болалар билан ишлашнинг самарали усулларини қидиришга бўлган имкониятларни оширишга йўналтирилган бўлиши керак.

Юқоридаги вазифаларни амалга оширишнинг самарали усулларидан бири – бу талабалар илмий тўғаракларини тўғри ва мақсадга мувофиқ равишда ташкил этишдан иборатдир.

Ҳаётий ва илмий тажрибалар асосида таъкидлаш зарурки, мутахассислик доирасида ўз билимларини янада чуқурлаштиришга интилаётган талабаларни бирлаштирадиган ягона марказ – бу илмий тўғараклардир. Илмий тўғаракларнинг салоҳияти ва салмоғи қандай даражада эканлиги муҳим омиллардан биридир. Агар талаба ўзи ва ўртоқлари олиб бораётган тадқиқотларнинг натижаларни ўз кўзи билан кўриб, изланишларининг муҳимлигини сезса, албатта шу тўғаракка бўлган қизиқиши ортиб боради.

Одатда, тўғарак аъзоларининг асосий қисмини 3-4 курс талабалари ташкил этади. Улар ўзлари қизиқадиган мавзулар доирасида тадқиқот ишларини олиб боришади. Бизнинг фикримизча, тўғарак фаолиятини ташкил этишдаги асосий муаммолардан бири, бу 1 – 2 – курс талабаларининг интилишларини тўғарак фаолиятига тўғри йўналтиришдан иборатдир.

Биз, Жиззах Давлат Педагогика институти Дефектология кафедраси қошида ташкил этилган “Ёш дефектолог” илмий тўгараги фаолияти мисолида талабаларнинг илмий-текшириш ишларини мақсадга мувофиқ равишда ташкил этишнинг самарали усулларини қўллаш тажрибасининг натижаларини таклиф этмоқчимиз.

Маълумки, талабалар 1 – 2 – курс давомида мутахассисликларнинг фундаментал асослари бўлган клиник, педагогик ва психологик фанларнинг фақат назарий асосларини ўрганадилар. Бу вақт давомида уларнинг эгаллаган билимлари доираси илмий-тадқиқот ишларини олиб бориш учун етарли бўлмайди. Шу сабабли бу талабаларни тўғарак ишларига тўлиқ жалб этиб бўлмайди. Бу даврда илмий ишларга мойиллиги бор талабаларни тўғаракнинг мажлисларига таклиф этилганлар сифатида иштирокини мақсадга мувофиқ деб ҳисоблаймиз. Илмий изланишларга мойиллиги бор талабаларнинг олийгоҳнинг бошқа тўғараклари билан ҳам танишиб чиқишини тавсия этамиз. Бу билан талабанинг қизиқишлари доираси қай даражада эканлиги ва бизнинг тўғаракка қатнашиш иштиёқининг мустаҳкамлигини билиб оламиз. Шубҳасиз, бу босқични ўтаётган талабага ўз фикримизни мажбурлаб сингдиришдан йироқ бўламиз. Уларнинг ташаббусларини қўллаб қувватлашимизни зарурий шартлардан бири деб ҳисоблаймиз. 1 – 2 – курс давомида талабаларни коррекцияга муҳтож болалар билан мулоқотга киришиш, улар билан суҳбатлашиш, тиббий ва педагогик ҳужжатлар устида ишлаш экспериментал-психологик текширувлар ўтказиш, махсус ёрдамга муҳтож бўлган болаларга тавсифнома тузиш каби усулларни тўлиқ ўзлаштириб олиш имкониятларини яратиш зарур. Бу ишларни махсус муассасаларда педагогик амалиёт ўташ вақтида амалга оширилса мақсадга мувофиқ бўлади. 2 – курснинг охирига келиб талаба раҳбари билан биргаликда қандай мавзу доирасида изланиш олиб бориши кераклигини аниқ таъсаввурига эга бўлиши ва уни амалга ошириш усулларини билиши керак.

2 – курс талабаси пассив эшитувчилик даражасидан босқичма-босқич тўғарак фаолиятида фаол қатнашишга, муҳокамаларда ўз фикрини баён этиш кўникмасини шакллантиришга эришиши зарур.

Юқорида тавсия этилган барча ишлар етарлича амалга оширилгандан сўнг, 2 – курснинг охирида кафедрада махсус илмий – амалий конференция ташкил этилади. Бу конференцияда талабалар томонидан тайёрланган тавсифномалар, кузатув материаллари муҳокама қилинади. Асосий эътибор тўпланган фактларни исботлашга, уларнинг назарий тарафларини асослашга, хулоса ва тавсияларни шакллантиришда талабанинг фикрлаш қобилиятини оширишга қаратилади. Ушбу конференция мазмун ва моҳиятан талаба ҳаётида илмий изланишларга қўйилган илк қадам сифатида ташкил этилиши керак.

3 – курсга келиб, талабаларнинг илмий изланишларига бўлган интилишлари мазмунини мустақил йўналишда ташкил этиш мақсадга мувофиқ бўлади. Улар танланган мавзулари доирасида мустақил равишда адабиёт танлаш, экспериментал тадқиқотлар ўтказиш, илмий тўғаракдаги маърузалар юзасидан мунозараларда қатнашиш, шахсий фикрлари ва хулосаларини илмий асосда баён этиш имкониятлари учун шарт-шароит, қулай муҳит яратиб бериш зарур. Талабалар амалга ошираётган кузатувлар, экспериментал текширувлар давомида ҳар бир босқичдан олинган натижаларни муҳокама қилиш муҳим омил ҳисобланади. Бунинг аҳамияти шундан иборатки, талабанинг маълум бир босқичгача бажарган илмий изланишларининг мақсадга мувофиқлиги, танлаган мавзусининг моҳиятини очиб бериш даражасига таъсири, йўл қўйилган хато – камчиликларга реал баҳо бериш ва уларга муносабат билдириш имкониятини яратади. Иккинчидан талабанинг танқидий фикрларга нисбатан бўлган муносабатларини шакллантиради ва уларни бартараф этиш учун янада ижодий ёндошиш, кўникма ва малакаларини кенг кўламда таркиб топишига ёрдам беради.

Бир неча йиллик тажриба шуни кўрсатдики, аксарият талабаларнинг илмий тўғаракда танлаган мавзулари аввало курс иши, сўнгра битирув малакавий иш сифатида шаклланди. Бу талаба танлаган мавзунинг мақсадга мувофиқ йўналтирилганлигини яна бир исботидир.

Баъзида талабаларнинг тўғаракда танлаган мавзулари доирасида бажарган изланиши бошқа фанларда қўлланиладиган методикаларни тўғридан – тўғри такрорлаб жорий этиш ҳолатлари учрайди. Бу асло мумкин эмас. Бунда тўғарак раҳбари талабага хос ва мутаносиб бўлган янги методикаларни ишлаб чиқишга ундаши ва ёрдам бериши керак. Агар юқорида таклиф этилган босқичлар тўғри ва мақсадли амалга оширилса 4 – курсга келиб талабанинг битирув малакавий иши тайёр ҳолатга келади. Якунловчи босқичда фақат алоҳида ҳолатларни коррециялаш, таклифларни апробациядан ўтказиш ва диплом ишини техник жихатдан шакллантириш каби масалалар қолади.

Талабаларнинг олийгоҳда амалга оширган илмий изланишларининг якуни - бу битирув малакавий ишнинг ҳимоясидир. Бу унутилмас воқеа талаба учун энг ҳаяжонли ва тантанали синов бўлиб, йиллар давомида тўғаракда тўплаган тажриба ва эгаллаган малакаларининг натижаси ўлароқ муваффақият билан якунланиши табиийдир.

Фойдаланилган адабиётлар:

- 1.Т.А Власова,М.С Певзнер” Камол топишида камчиликлари бўлган болалар ҳақида.” Ўқитувчи нашрети. Тошкент 1976 й.
2. В.Г. Петрова “Практическая и умственная деятельность детей олигофренов. Издательство” “Просвещение”Москва. 1968 г.
- 3.В.С.Раҳмонова “Дефектология ва логопедия асослари.” Тошкент-1990 й.